

УЗГАЈАЊЕ ЧОВЈЕКА

*Све су животиње једнаке
али неке животиње су једнакије од других.*

Џорџ Орвел

*За њега Јевреји и Словени нису били подљуди.
За њега је нижа раса била чистија људска врста.*

Борислав Пекић

*Заста, не би било уопште безазлено
ако би човек човека узгајао у смеру безазлености.*

Петер Слотердајк

Између Пекићевог *Беснила*, Орвелове *Животињске фарме* и Слотердајкових *Правила за људски врш* могу се наслутити вибрације једног необичног интертекстуалног дијалога. Иако у том дијалогу учествују Швабо, Енглец и Србин, није ријеч о вицу, но виц је у томе што *Беснило* вјероватно није најбољи Пекићев роман, али је и као такав довољно добар да без комплекса стоји раме уз раме са самим врхом савремене немачке филозофије и класиком енглеске књижевности. Можда и да их надмудри? Не. Пустимо кључним тачкама поменутог дијалога да се покушају саме открити кроз текст који својом килажом у погледу словних знакова то не обећава.

Читаоцима Пекићевог романа добро је позната мисија Фредерика Либермана који путем генетског инжењеринга покушава да створи вишу расу: тзв. натчовјека, који би у биолошком смислу био супериоран у односу на баг природе – на човјека. Да је умјесто Пекића којим случајем писац *Беснила* био Орвел, с врха контролног торња аеродрома „Хитроу“ сасвим сигурно не би одзвањали звукови борбе између натчовјека и наджене већ гроктање свиња. Петер Слотердајк би за обе литерарне изведбе

имао једнаку замјерку: њему би сметало то што је симболика врта везана (само) за врх торња, па би је спустио на сам аеродром. Торањ би му метафорично послужио тек да означи натпозицију са које се измишљају правила за ове испод – у врту.

Уколико се проблем који Пекићев роман тематизује (проблем стварања више расе – надљуди) осмотри ван контекста медицине, микробиологије и генетике, онда се питање могућности стварања и опстанка више расе из поља природних наука премјешта у поље једне *йосебне* политике – „успјешне и неприкосновене политике узгоја”. Одговор такве политике на питање шта условљава постојање више расе гласи прилично једноставно: условљава га постојање ниже. Другим ријечима, уколико је путем генетског инжењеринга немогуће унаприједити човјека и тако створити биолошки вишу расу, можда је помоћу другачије технологије могуће створити нижу. Такав процес стварања више расе има негативну формулу: супериорност се не постиже (само) унапређивањем себе, већ уназађивањем/инфицирањем другог. У процесу таквог уназађивања *друђи* постају подљуди налик домаћим животињама, док први (п)остају (над), „људи” који их узгајају. Када се опозиција високо–ниско једном постигне, када се, дакле, нижа раса коначно створи, њену *нискост* је потребно константно одржавати довољно *ниском*, јер без постојања такве *нискост* висина која је контролише и није висина. Олакшавајућа околност за узгајивача је та што нижа врста често саму себе одржава у својој нискости: Да се изразим у духу *Беснила* – несвјесна феномена којим је инфицирана и који је чини малом, она дозвољава да се њена инфекција загноји, да поприми облик епидемије и тако зарази све око себе, истовремено га унижавајући.

Цитат који слиједи поменути Слотердајков текст толико експлицитно доводи у везу са *Живојинињском фармом* да ће она и читаоцу који Орвелово дјело познаје макар у препричаном облику бити довољно јасна: „Ако би се, упркос Хајдегеровим опоменама, још једном проговорило антрополошки, људи историјских времена могли би да се дефинишу као животиње од којих неке умеју да пишу и читају, а друге не. Одавде је само још један корак, додуше захтеван, до тезе да су људи животиње које узгајају себи равне, док су друге узгајане – што је мисао која је, од времена Платонових рефлексија о васпитању и држави, део пасторалног фолклора Европејаца. Нешто од тога одјекује и у цитираним Ничеовим реченицама, у којима он каже како од људи у малим кућама мало њих има вољу, а већина је само предмет нечијег хтења. Бити само предмет хтења значи егзистирати само као пуки објект, а не као субјект избора” (198). Ако је природно да једна животиња гаји другу (да би је, рецимо, појела или помузла), онда је сасвим уреду и да човјек из користи узгаја човјека. Сви људи су, дакле, једнаки, само су неки мало једнакији.

Повезивањем појмова узгоја и дресуре Слотердајк раскринкава дискурс у оквиру којег се, према његовом читању Ничеа, јасно види

разлика између оних који су „одгајани да буду велики, и оних који се узгајају да би били мали”. Тезу о човјеку као узгајивачу човјека, ону мисао из Ничеовог *Заратустре* која каже да је „човјек постао најбоља човјекова домаћа животиња”, он види као разарање хуманистичког хоризонта и проблем којим се филозофија бави од Платона, преко Ничеа, до данас. Алтернативу данашњим антихуманистичким узгајивачима представља „натхуманиста”, чији би задатак био да, зарад добробити заједнице, одгоји елиту. Дјелује, међутим, да се губљењем такве елите и таквих господара хармонија врта претворила у агонију фарме. Зато особину питомости, неодвојиву од (метафоре) домаћих животиња, у овом контексту не треба схватити позитивно. Није то питомост у смислу отмености, племенитости и узвишености духа коју код људи могу да развију и одњегују књижевност и филозофија. Питомост на коју се овдје мисли је питомост оних који, несвјесни шта их чека, безбрижно иду на клање.

Узгајање човјека није, дакле, последица љубави већ воље за моћ, а постојање те моћи зависи искључиво од постојања оних на којима се она примјењује: од узгајаних. Међутим, да би се узгој одвијао неометано, потребно је направити квалитетне торове који својим комфором и удобношћу симулирају привид слободе и безбједности. Ограде тих торова морале би да буду довољно високе како би прикриле чињеницу да и ван тора постоји живот: живот на пространим, зеленим пашњацима, гдје се живи љепше, квалитетније и слободније, живот из којег су они изоловани, алтернатива њиховој *ограђености*. У корита намијењена за душевну храну становника торова/вртова неопходно је стално доливати инфективни концентрат који надувава њихову нискоћ, истовремено их чинећи довољно малим да се у духовном тору осјећају комотно, али и хибридни идиотима чија је безазленост примарна сировина њихових узгајивача.

Један други цитат одаје утисак да је Слотердајк читао Пекића. Можда и јесте али му је, као Њемцу, било непријатно да то призна: „Да ли ће развој на дуги рок довести и до генетске реформе особина људског рода – да ли ће антропотехнологија будућности доспети и до експлицитног планирања људских својстава, да ли ће човечанство моћи да фаталност рођења преобрати у рађање према избору и пренаталну селекцију – то су питања у којима, додуше мутно и сабласно, пред нама почиње да се раскрчује еволуциони хоризонт” (199).

На крају свега остају питања: на основу чега се бирају они који врше селекцију и они на којима ће селекција бити вршена? Који је то тренутак у којем човјек добија идеју да човјека узгаја, а човјек пристаје да буде узгајан, умјесто да се сам оплемењује? Колико је, на крају, у глобалном поретку узгајивача и узгојених, надљуди и подљуди, више и ниже расе, могуће остати човјек?

Марко ТОШОВИЋ